

**UCRAINENII DIN ROMÂNIA.
ÎNSEMNĂRI PE MARGINEA UNEI LUCRĂRI RECENTE**

Victor Vascenco

Rândurile de mai jos, consacrate prezentării de ansamblu a elementului ucrainean din perimetrul carpato-danubian, se datorează unei lucrări originale de dialectologie slavă orientală: *Українські говори Румунії (Graiurile ucrainene din România)* [1].¹

Monografia a apărut recent în patru centre editoriale: Edmonton și Toronto (Canada), New York (S.U.A.) și Lvov (Ucraina), autorii ei fiind doi dialectologi cunoscuți, Nicolae Pavliuc și Ion Robciuc, profesori universitari și totodată cercetători științifici, primul în Canada, cel de-al doilea în România. Cartea este rezultatul unei colaborări științifice de lungă durată dintre Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti” din București și Universitatea din Toronto, capitala provinciei canadiene Ontario.

Vom prezenta, în cele ce urmează, o serie de observații structurate sub forma a șase secvențe, în care se îmbină aspectele de căpătâi ale lucrării, cu o seamă de considerații strict personale: *Mărturii statistice; Configurația graiurilor ucrainene; Ucrainenii în toponimie; Structura graiurilor; Textele dialectale; Ucrainenii și lipovenii: elemente situaționale comune; Însemnătatea studiului realizat de lingviștii Nicolae Pavliuc și Ion Robciuc* (în continuare – monografie).

¹ Cifrele incluse în paranteze drepte indică, aici și în continuare, lucrarea corespunzătoare din lista de izvoare de la sfârșitul articolului și, la rigoare, pagina respectivă.

Mărturii statistice

Ucrainenii constituie una din cele 19 minorități naționale reprezentate în Parlamentul României [4, p. 44] și, potrivit recensământului populației efectuat în 1992, numărul lor se ridică la 65.764 de persoane [6, p. 30]. Au declarat însă ca având limba maternă ucraineană un număr mai mic de persoane, și anume 60.482. Pentru comparație vom menționa că rușii lipoveni, care sunt consangvini ai ucrainenilor, în sensul că aparțin și ei masivului etnic slav oriental, reprezintă, potrivit datelor recensământului menționat, 38.606 de persoane, iar, după limba maternă, numai 30.417 de suflete. Constatăm așadar că la ambele etnii există tendința de a se declara drept limbă maternă româna.

Din acest motiv, care duce formal la micșorarea numărului de vorbitori etnici, au existat încercări de a pune la îndoială veracitatea recensămintelor oficiale, mai ales a ultimelor două (din 1977 și 1992) [5, p. 23], ceea ce, în privința recensământului din urmă, efectuat în condiții posttotalitare, ne pare a fi incorect: „Laut rumänischer Verfassung kann sich jeder seine ethnische Zugehörigkeit assuchen. Man hätte durchgehen lassen müssen, dass ich mich nicht als Deutscher, sondern als Eskimo deklarieren” (Potrivit constituției românești, fiecare are posibilitatea să-și declare apartenența etnică. S-ar putea admite, în consecință, ca eu să nu mă declar german, ci eschimos) [4, p. 44].

Am reprodus mai sus cuvintele unui preot luteran din Transilvania, pentru a arăta că obiectivitatea datelor din ultimul recensământ (1992) este recunoscută nu numai de români și, într-al doilea rând, pentru a sublinia faptul că, în lumina acestei obiectivități, numărul vorbitorilor etnici apare scriptic într-adevăr ca fiind mai mic după limba maternă decât după naționalitatea lor. Este un proces legic, caracteristic în general minoritarilor slavi sau de altă origine etnică și, în consecință, nu oferă motive de îngrijorare.

S-au făcut evaluări și de altă natură, fără referiri la recensăminte, prin atragerea în discuție a calculelor efectuate de unele foruri, de exemplu bisericești. Potrivit unor asemenea calcule ar exista 300.000 de ucrainenii [3, p. 27], respectiv cel puțin 100.000 de ruși lipoveni [5, p. 23] în România. Asemenea estimări ne par a fi exagerate.

Oricum, din toate localitățile rurale cu populație slavă din România, cele ucrainene ocupă statistic locul întâi. Ucrainenii sunt, cu alte cuvinte, cel mai numeros etnos slav din spațiul carpato-dunărean (a se compara datele, pe naționalități, din [6, p. 8]).

Foaia de titlu a lucrării *Graiurile ucrainene din România*

Configurația graiurilor ucrainene

În funcție de trăsăturile fonο-morfologice, sintactice și lexicale ale graiurilor [1, p. 21-26] și, pe de altă parte, ținând seama de ordinea descrescândă a arealelor ligvistice și a vechimii atestărilor istorice, se conturează patru zone dialectale.

Este vorba, din punct de vedere teritorial, de 76 de localități rurale, prevăzute în rețeaua *Atlasului lingvistic regional*, în curs de elaborare, al graiurilor ucrainene din România [3, p. 239-242], din care au fost reținute, pentru a fi descrise în monografie, 32 de localități [1, p. 739].

Cele patru zone sunt următoarele.

1. Zona graiurilor sucevene din nord-estul României (în ucr. *Sučavščyna*), formată din graiuri bucovinene și huțule, care sunt o prelungire spre sud a dialectului sud-vestic al limbii ucrainene comune. Este cea mai întinsă zonă. Numărul localităților: 35 în rețeaua *Atlasului lingvistic regional*, menționat mai sus, respectiv 14 în monografie, de exemplu (menționăm, aici și în continuare, pentru a simplifica, doar varianta românească a denumirii), Brodina, Cununschi, Izvoarele Sucevei, Moldova-Sulița, Paltin ș. a.

Este totodată, alături de zona Maramureșului, cea mai veche regiune dialectală, satele de aici fiind menționate în surse istorice românești încă în secolul al XIV-lea, deci cu aproximativ 100 de ani înainte de Ștefan cel Mare, deși ele au existat, pare-se, cu mult timp înainte [1, p. 733].

2. Zona graiurilor maramureșene din nord-vestul României (în ucr. *Maramoroščyna*), situată la sud de Sighet și formată din graiuri transcarpatice și huțule ale dialectului sud-vestic al limbii ucrainene comune. Și aici este vorba despre o prelungire dinspre nord a acestui dialect. Este o zonă destul de întinsă, însumând 11 localități în rețeaua Atlasului, respectiv 9 în monografie, de exemplu, Poienile de sub Munte, Repedea, Ruscova, Bistra, Valea Vișeului ș. a. Este totodată, alături de zona Sucevei, foarte veche, satele de aici fiind atestate și ele încă în secolul al XIV-lea [1, p. 733].

3. Zona graiurilor de stepă din nordul Dobrogei (în ucr. *Dobrudža*), situată la est de Tulcea. Este formată din graiuri denumite convențional „de stepă”. Ele aparțin genetic dialectului sud-estic al limbii

ucrainene comune. Exponenții acestor graiuri s-au deplasat aici, în deltă, spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, după lichidarea în 1775 a Sicei Zaporojene, organizație politico-militară a cazacilor ucraineni, și înființarea, în același an, a Sicei Transdanubiene din Dobrogea. Este o zonă relativ întinsă, însumând 22 de localități rurale în rețeaua atlasului, respectiv 5 în monografie: Hamcearca, Geaferca-Rusă, Ciucurova, Bașpunar ș.a. De menționat, tot aici, și unele localități urbane ca Tulcea și Isaccea.

4. Zona graiurilor transcarpatice și huțule din Banat (la fel și în ucr.: *Banat*), situată la nord-vest de Caransebeș. Satele de aici, puține la număr, s-au format prin strămutarea, la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea, a unor exponenți ai dialectului sud-vestic al limbii ucrainene comune, cu deosebire din Regiunea Transcarpatică. Această zonă, cea mai mică din cele patru și cea mai recentă, însumează 7 localități rurale prevăzute în atlas, respectiv 4 localități discutate în monografie: Criciova, Zorile, Copăcele, Cornuțel-Banat.

Cele patru zone dialectale, înfățișând răspândirea graiurilor ucrainene din România

Ucrainenii în toponimie

Surprinde, la prima vedere, faptul că în toponimia românească există localități nume de popoare ca Greci, Sârbi, Unguri etc. formate din numele etnic respectiv, pus la plural [8, p. 266], dar nu există denumirea *Ucrainenii. Ea nu se întâlnește, de pildă, printre cele 76 de nume de locuri menționate parțial mai sus, dar nici aiurea.

Pentru a găsi o explicație, vom menționa mai întâi că forma actuală *ucrainean* este relativ recentă. În trecut s-au folosit în română o serie de sinonime ale acestui termen, mai ales *rus*, cu forma feminină *ruscă* [7, p. 939], *rusnac*, cu varianta fonetică *rusneac* [8, p. 283], ambele cuvinte ca în ucraineană, de unde provin, apoi *rutean*, adică ucrainean din Austro-Ungaria, mai precis din fosta Galiție de Est, Ungaria de Nord-Est și, parțial, din Bucovina [9, p. 1071], termen destul de vechi, căci este de origine latină medievală: *ruteni* (la gen. pl. *rutenōrum*), i.e. locuitori din Ruthenia 'Russland' [10, III, p. 520], în germană *Ruthene*.

De menționat apoi, iar acest lucru este principalul element al explicației, că de la aceste apelative s-au format numeroase nume de locuri, mai ales cu radicalul *rus-/ros-* cu sensul 'slav oriental, originar din teritoriile fostei Rusii Kievene (secolul al IX-lea și următoarele)', din care vom semnală doar câteva, de exemplu, *Rusca*, în sintagme ca Rusca-Mare, Rusca-Mică; *Rusul*: Rusul de Jos, Rusul de Sus; *Rușii*: Rușii lui Asan, Rușii lui Chiriac; *Roșiori*: Roșiorii de Vede cu sinonimul Rușii de Vede; *Rusănești*: Rusăneștii de Jos, Rusăneștii de Sus; *Ruseni*: Rusenii-Noi, Rusenii-Vechi; *Rusova*: Rusova Nouă, Rusova Veche; *Rusciori*, o localitate cu acest nume, de lângă Sibiu, fiind atestată în 1380 sub denumirea Villa Ruthenica 'Așezarea rutenească' [8, p. 281]; ș.a.

De menționat că *Roșiori*, amintit mai sus, vrea să însemne *Rușiori* sau *Rusciori* [8, p. 281], cu radicalul *rus-/ros-*, și n-are nimic a face cu *roșiori*, denumire folosită în trecut pentru a desemna ostași din trupele de cavalerie. De altfel, Roșiorii de Vede se mai numesc și Rușii de Vede, iar în secolul al XVIII-lea se numeau Roșii de Vede [8, p. 282], de unde se poate vedea că denumirea prezintă alternanța *u/o* și n-are valoare cromatică, deci nu este un derivat de la *roșu*.

Toponimele cu radicalul *rus-/ros-*, menționate mai sus, sunt, așadar, de sorginte ucraineană și atestă o populație slavă orientală de tip kievean, care cu timpul a fost asimilată de elementul dominant autohton, românesc. Pentru a denumi localități cu populație slavă orientală de tip moscovit, nu s-a folosit radicalul *rus-/ros-*, ci radicalul *musc-/mosc-*, în toponime ca *Moscalul*, *Moscălița*, *Muscălești* sau radicalul *lipov-*, acesta după stabilirea la începutul secolului al XVIII-lea a primilor staroveri în Moldova: *Lipoveni*, *Cretenii-Lipoveni*, *Schitul Lipovenesc* ș.a.

Este o distincție din domeniul diacroniei, motiv pentru care subiectele vorbitoare nu pot da azi, în cazul toponimelor cu *rus-/ros-*, o explicație satisfăcătoare, recurgând de regulă la etimologii populare.

În concluzie, există două tipuri de localități românești cu denumire ucraineană: toponime din perimetrul celor patru zone dialectale, discutate în secvența precedentă, cu populație neasimilată, și toponime cu radicalul *rus-/ros-* din afara acestor zone, cu populație ucraineană asimilată, deci inexistentă etnic la ora actuală. În recensăminte populația de primul tip este înregistrată de regulă sub denumirea ucrainenii sau ruteni, populația aparținând celui de-al doilea tip sub denumirea români.

Structura graiurilor

În orice studiu de dialectologie cu caracter de ansamblu aspectul structural, adică organizarea internă a graiurilor ocupă un loc important. În monografie, acest aspect este prezentat destul de detaliat [1, p. 19-101] (vezi și [2, p. 403-417]) sub forma a cinci structuri lingvistice: structura fonetică a graiurilor (vocalismul accentuat și cel neaccentuat), structura fonologică (trăsăturile esențiale ale fonemelor, corelațiile de timbru și sonoritate), structura morfologică (forme tradiționale și inovații), structura sintactică (organizarea sintagmelor și a propozițiilor) și structura lexicală (dialectisme, arhaisme și împrumuturi).

În studiul acestor structuri se fac referiri comparative la limba literară și la graiurile din macrosistem. Principiul diferențial, întâlnit în alcătuirea glosarului dialectal (v. infra) este aplicat și aici. De exemplu, în fonetică se evidențiază la graiurile de stepă din Dobrogea trecerea, în

anumite condiții, a vocalei *i* la *o* (*sil' 'sare ' >sol'*) sub influența limbii ruse vorbite de lipoveni; în morfologie se semnalează la graiurile din nord (transcarpatice, huțule și bucovinene) formarea gradului comparativ cu ajutorul adverbului *mai* din limba română: *mai blysko* 'mai aproape'. În sintaxă se pun în evidență, tot în nord, unele construcții prepoziționale de tipul *iz nožóm* 'cu cuțitul' ('a tăia pâinea cu cuțitul'), evident sub influența mediului lingvistic românesc, în care instrumentul acțiunii se exprimă cu ajutorul prepoziției *cu* (pentru influențele de mai sus, v. [1, p. 735, 737, 738]).

Relațiile de bună vecinătate și, uneori, de intimă conviețuire cu populația românească prin intermediul pieții, al serviciului militar, al administrației de stat și al sistemului mass-media explică pătrunderea în lexicul graiurilor a numeroase împrumuturi din vocabularul limbii române, mai ales substantive ca: *aménda*, *bombóna*, *hálba*, *kraváta*, *kurkán*, *primár*, *salár* ș.a. (etimoanele românești pot fi ușor identificate: amendă, bomboană, halbă etc.).

Numeroase, dar inferioare numeric față de elementele românești, sunt în nord împrumuturile din maghiară: *várióş* 'oraș' (< város), *darába* 'bucată' (< darob), *katuná* 'soldat' (< katona), *pohár* 'păhar' (< pohár) ș.a., apoi cele din germană: *kanóna* 'tun' (< Kanone), *kasárn'a* 'cazarmă' (< Kaserne), *fajránt* 'încetarea zilei de lucru' (< Feierabend), *fána* 'steag' (< Fahne), ș.a., sau din polonă: *ál'bo* 'sau (conjuncție)' (< albo), *pl'óntro* 'etaj' (< piętro) ș.a.

În sud-est, deci în graiurile de stepă, se întâlnesc împrumuturi turcice, de ex. *kabák* 'pepene' (< kabak), bulgărești, de ex. *ciúška* 'ardei iute' (< čuška) și mai ales rusești: *apját* 'din nou (adverb)' (< opjat'), *brósit* 'a arunca' (< brosit'), *kartóška* 'cartofi' (< kartoška), *náda* 'trebuie' (< nado) ș.a.

Textele dialectale

Textele joacă în dialectologie un rol de căpătâi. Ele sunt o finalitate a strângerii materialului și totodată o sursă în interpretarea acestui material din punct de vedere lingvistic. Într-adevăr, secvența din [1, p. 102-632]

constituie partea centrală, cea mai întinsă, a monografiei. Au fost atrase în discuție 32 de localități prin intermediul unui număr de 81 de informatori de vârste deosebite, mai ales din generația vârstnică, și de ambele sexe. Înregistrările s-au făcut pe bandă magnetică la începutul anilor '60 (1962-1965), în mare parte în urma îndemnurilor Conferinței naționale de dialectologie slavo-română din iunie 1961, când au fost prezentate la București comunicări privind mai toate graiurile slave din România (v. „Romanoslavica”, VII, 1963).

Înregistrările, efectuate în cele patru zone (Suceava, Maramureș, Dobrogea, Banat), au fost făcute de către cercetători de la Institutul de lingvistică din București (azi Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”) și cadre didactice de la Catedra de limbi slave a Universității din București. Ele constituie o parte componentă a Arhivei fonogramice a graiurilor slave din România, aflată în păstrare la institutul mai sus menționat.

S-a folosit la înregistrare o gamă variată de teme cu caracter etnografic, adecvate regiunii și persoanelor respective, de exemplu, în localitatea Brodina, din zona Sucevei (informatoare Hlodyk Iryna) [1, p. 767]: Cum se face pâinea, Cum se fierbe o ciorbă (în ucr.: *Jak varyty boršč*), Ciorba cu mămligă, Cum se fac castraveții murați, Cum se pune varza la murat, Cum se fac sarmalele, Cum se taie o găină, Cositul fânului, Săpatul cartofilor, Cum se face un balsmuș (adică o mămligă cu smântână).

Această secvență din lucrare este precedată de câteva principii metodologice care au stat la baza înregistrării textelor și se încheie cu un foarte util *Glosar* [1, p. 632-718], care cuprinde, după calculele noastre, aproximativ 2.000 de lexeme, i.e. cuvinte și forme gramaticale potrivit principiului diferențial, pus la temelie acestei părți lexicografice. Lexemele nu coincid, așadar, cu cele din limba literară și sunt, cele mai multe dintre ele, împrumuturi din alte limbi, mai ales din română.

Ucrainenii și lipovenii: elemente situaționale comune

Desprinse din același masiv lingvistic, anume est-slav, și implantate în același mediu ambiant de adopțiune, anume est-romanic,

graiurile ucrainene din România prezintă o serie de apropieri și trăsături definitorii, comune cu graiurile rușilor lipoveni, deși ucrainenii sunt semnalati în nordul României de azi încă în secolul al XIV-lea, în timp ce rușii staroveri sunt atestați documentar aici abia la începutul secolului al XVIII-lea.

O primă trăsătură comună este de ordin teritorial, căci două din cele patru zone dialectale ucrainene din România, și anume nordul Moldovei (Suceava) și Delta Dunării (Dobrogea) sunt teritorii în care figurează atât localități cu populație ucraineană, de exemplu, Brodina, Paltin etc. (în zona Suceava), Letea, Caraorman etc. (în zona Dobrogea), cât și localități cu populație lipovenească: Manolea, Lespezi etc. (zona Sucevei), Periprava, Sarichioi etc. (zona Dobrogei). În deltă există și localități mixte, în sensul că aici locuiesc atât ucrainenii, cât și lipovenii: Poșta, Chilia, Crișan, Sulina, Tulcea, Isaccea ș.a.

O a doua trăsătură comună este de ordin lingvistic: bilingvismul, care implică, după cum se știe, folosirea curentă, în mod alternativ, a două idiomuri diferite, în cazul de față, graiul natal și româna. Bilingvismul se manifestă, ca întindere și intensitate, în mod diferit, în funcție de vârstă și sex. Astfel, persoanele în etate, cu deosebire femeile (care sunt cele mai conservatoare) folosesc acasă și în sat exclusiv graiul local, în timp ce bărbații vorbesc în anumite situații numai limba statului, de exemplu, în timpul serviciului militar și la locul de muncă din localități urbane. Acest fapt explică, între altele, de ce în statistici populația după limbă maternă este mai mică numeric decât populația reală (la recensăminte bărbații declară deseori că vorbesc în mod curent româna). Astfel, la recensământul din 1992 au declarat ca limbă maternă limba oficială a statului peste 5.000 de ucraineni, respectiv peste 8.000 de lipoveni (a se compara datele din [6, p. 30-31]).

Graiurile est-slave din România vorbite de ucraineni și lipoveni au un caracter discontinuu sau insular, căci sunt situate, de regulă, izolat, într-un mediu aloglot, care le influențează lingvistic tot mai mult. „Aceasta a făcut ca limba ucraineană dialectală (...) să dispară treptat, proces care continuă și în zilele noastre” [1, p. 8]. Același lucru se poate spune și despre rusa vorbită de lipoveni, unde influența mediului înconjurător, de exemplu

în antroponimie, este covârșitoare: peste 70% din numele de familie lipovenești au inovat cu timpul, fiind românizate sau autentic românești.

Graiurile est-slave din România sunt totodată divergente, adică sustrate timp îndelungat de sub influența nivelatoare a limbii literare din macrosistemul de origine. Ele prezintă însă unele afinități, începând cu anul 1945, în direcția limbii literare, ceea ce se reflectă pozitiv în limba predată în școli naționale, acolo unde ele există, căci o revigorează.

Graiurile est-slave din România sunt, în general, graiuri secundare, căci s-au desprins din perimetrul graiurilor primare din macrosistem, care constituie pentru ele *terra unde oriemur*. Astfel, graiurile ucrainene de stepă din Dobrogea aparțin genetic dialectului sud-estic al limbii ucrainene comune, iar graiurile transcarpatice și huțule din Banat aparțin, sub raportul originii, dialectului sud-vestic al limbii ucrainene comune. Cât privește graiurile lipovenilor, acestea își au sorgintea, toate, în dialectul meridional al limbii ruse comune. Elementul est-slav este așadar, în totalitatea sa, un fenomen de implant în spațiul carpato-dunărean.

Pe baza celor de mai sus putem formula și o opoziție binară, care ține mai mult de domeniul terminologiei. Din punctul de vedere al lingvisticii românești, graiurile est-slave în discuție sunt enclave, adică unități lingvistice străine, care nu-și găsesc locul, plenar, în rețeaua de localități a atlaselor lingvistice românești, în timp ce pentru lingvistica est-slavă ele sunt exclave, adică unități lingvistice proprii, care cu timpul s-au înstrăinat. Ele s-au format, în prima concepție, prin imigrare, în cea de-a doua concepție prin emigrare.

Importanța monografiei

Asemenea lui Gustav Weigand, care, în căruța sa cu doi cai, a străbătut țara din Banat până prin părțile Prutului, pentru a publica în 1909 primul atlas lingvistic românesc, autorii monografiei au efectuat anchete și, mai ales, au lucrat timp de aproape patru decenii pentru a transcrie textele și a interpreta materialul strâns prin deplasări pe teren în perioada anilor 1962-1965. Și pentru a publica deci primul studiu de ansamblu al graiurilor

ucrainene din România, important nu numai pentru dialectologie, ci și pentru etnografie și folclor.

De menționat apoi că în monografie se stabilește pentru prima dată apartenența acestor graiuri la un anumit subdialect, respectiv la unul din cele două dialecte ale limbii ucrainene comune. Implicite autorii lucrării realizează pentru prima oară o clasificare judicioasă a graiurilor ucrainene dispuse în cele patru zone dialectale din spațiul lingvistic carpto-dunărean.

Lucrarea n-are numai o importanță intrinsecă, deci pentru dialectologia regională și cea panucraineană. Ea este importantă și ca model extern, demn de a fi imitat, în cel mai bun sens al cuvântului, de alți dialectologi. Mă gândesc la graiurile rușilor lipoveni, care nu dispun încă de un corpus de texte, necesare descrierii particularităților fonetico-fonologice și gramaticale ale graiurilor și de un glosar diferențial. Alcătuirea unui dicționar al graiurilor vorbite de lipoveni, inițiată de regretatul Andrei Ivanov, a rămas acum, după încetarea sa din viață, în fașă, iar forurile și persoanele care ar fi firesc să se ocupe de acest lucru, nu manifestă nici pe departe interesul necesar.

Ar fi de dorit – menționăm în încheiere – ca la studiul în discuție, consacrat lexicului apelativ, să i se adauge un studiu consacrat lexicului onomastic, deci numelor de persoane și de animale, de asemenea numelor de locuri. O asemenea cercetare privind antroponimele, zoonimele și toponimele ucrainene din România ar fi o complinire utilă, căci ar putea pune în evidență fațete noi ale raporturilor interlingvistice și interetnice în cele patru zone.

O a doua complinire, de lungă durată ca elaborare, dar de mare însemnătate, ar fi încheierea lucrărilor de cartografiere a materialului dialectal în vederea publicării *Atlasului regional al graiurilor ucrainene din România*, la care se lucrează, cu mari întreruperi, în ultimele decenii.

Oricum, chiar fără aceste două compliniri, care nu sunt decât un deziderat și nu afectează cu nimic valoarea lucrării, studiul elaborat de lingviștii Nicolae Pavliuc și Ion Robciuc (au publicat recenzii Andrii Danylenko, Toronto; Ion Rebușapcă, București; Marko Stech, Varșovia) reprezintă o realizare de anvergură și importanță deosebită atât pentru ucrainistică, cât și pentru dialectologia slavă în genere.

NOTE

1. Nicolae Pavliuc, Ion Robciuc, *Ukrainian Dialects in Romania. Dialectal Texts*, Edmonton-L'viv-New York-Toronto, 2003, 782 p. (Lucrarea este elaborată în limba ucraineană, fiind prevăzută cu rezumate în engleză, română și ucraineană).
2. Nicolae Pavliuc, *Morphological Peculiarities of the Ukrainian Dialects of Northern Moldova (Romania)*, în „Living Record. Essays in Memory of Constantine Bida”, University of Ottawa Press, 1991, p. 403-417.
3. Ion Robciuc, *Studii și articole*, București, Editura Mustang, 1999 (lucrarea este elaborată în limba ucraineană).
4. Peter Miroschnikoff, ...*Interview mit „Zigeuner-Pfarrer” Eginald Schlattner*, în „Südosteuropa Mitteilungen”, 2005, 4-5, s. 43-49.
5. Feodor Chirilă, Andrei Ivanov, Theodor Olteanu, *Probleme de dialectologie. Graiurile rusești lipovenești din România*, București, E.U.B., 1993.
6. Comisia națională pentru statistică, *Recensământul populației și localităților din 7 ianuarie 1992. Rezultate generale. Populație, gospodării, locuințe*, București, 1993.
7. Academia Română. Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan”, *DEX. Dicționarul explicativ al limbii române*. Ed. a II-a, București, 1996.
8. Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, București, E.A., 1963.
9. Gerhard Wahrig, *Deutsches Wörterbuch*. Neu herausgegeben von Dr. Renate Wahrig-Burfeind, Gütersloh -München, 2000.
10. Max Vasmer, *Russisches etymologisches Wörterbuch*. Heidelberg, 1958 (ed. rusă, Moscova, 1987, vol. IV).